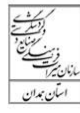

۹ مرداد ۱۳۹۳

مركز ملي تحقيقات و پژوهش‌هاي شهري و روستايي

مركز ملي تحقيقات و پژوهش‌هاي شهري و روستايي

مركز ملي تحقيقات و پژوهش‌هاي شهري و روستايي

مركز ملي تحقيقات و پژوهش‌هاي شهري و روستايي

مركز ملي تحقيقات و پژوهش‌هاي شهري و روستايي

مركز ملي تحقيقات و پژوهش‌هاي شهري و روستايي

مركز ملي تحقيقات و پژوهش‌هاي شهري و روستايي

حفاظت پیشگیرانه و مداخلات حداقل با بهره گیری از شناخت رفتار لرزه ای بنا نمونه موردی: ساختمان دیوان خانه عمارت مسعودیه

فاطمه مهدیزاده سراج¹، نیما ولی بیگ²، بهرام رضایی بنا³، انسیه موذن⁴*

¹دانشیار، دکترای معماری، دانشگاه علم و صنعت ایران Mehdizadeh@iust.ac.ir

²استادیار، دکترای مرمت، دانشگاه هنر اصفهان N.valibaig@au.ac.ir

³مربی، کارشناسی ارشد زلزله، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل B.rezayibana@iauardabil.ac.ir

⁴دانشجوی کارشناسی ارشد مرمت و احیای بناها و بافتهای تاریخی، دانشگاه هنر اصفهان - 09147036373

Nc.moazzen@gmail.com

چکیده

توجه به فرهنگ ملی و بومی به عنوان یکی از ارکان توسعه ی پایدار شناخته شده است. میراث فرهنگی کشور ما ایران به خصوص بناهای تاریخی به عنوان یکی از پایه های فرهنگ نیازمند توجه است. میان حفاظت از این ثروت ملی و چگونگی بهره برداری از آن همواره تعارض هایی وجود داشته، به گونه ای که این مسأله گاه موجودیت بناهای تاریخی را با خطر مواجه ساخته است. اما اگر حفاظت در راستای بهره برداری صحیح مورد استفاده قرار گیرد، بدیهی است که پیش از هرگونه بهره برداری، شناخت امری لازم است، چرا که میان شناخت صحیح یک بنای تاریخی با چگونگی بهره برداری از آن ارتباط مستقیم وجود دارد. در این میان توجه به حفاظت پیشگیرانه از این ثروت ملی در برابر حوادث طبیعی، امری ضروری به نظر می رسد. زلزله به عنوان یکی از موثرترین حوادث طبیعی در تخریب و نابودی ابنیه ی تاریخی تاثیر بسزایی داشته و انجام اقداماتی جهت حفاظت از آن ها پیش از وقوع حادثه لازم و البته انجام این امر مستلزم مداخلاتی در بنا است.

به طور خاص و بر اساس منشورهای بین المللی، مداخله در بناهای تاریخی به منظور حفاظت از آنها در برابر نیروهای مخرب طبیعی، باید در حداقل ممکن و صرفا بر اساس ضرورت باشد. بدین لحاظ نرم افزارهای المان محدود با تعیین نقاط آسیب پذیر، بهسازی لرزه ای بناها را دقیق و هدفمند نموده و از مداخلات غیر ضروری جلوگیری می نماید. در این نوشتار میزان آسیب پذیری ساختمان دیوان خانه عمارت مسعودیه در برابر زلزله سنجیده می شود. در این راستا شتابنگاشتی با در نظر گرفتن شرایط محیطی ساختمان از جمله، فاصله از گسل مینا، شرایط خاک زمین و شدت زلزله های رخ داده در منطقه مورد استفاده قرار خواهد گرفت و سپس با انجام آنالیز تاریخیچه ی زمانی، میزان آسیب پذیری، زمان های بحرانی و مواضع حساس معرفی خواهند شد. در پایان با مشخص شدن مواضع حساس و آسیب پذیر پیشنهاداتی جهت بهسازی لرزه ای بنا با حداقل مداخله ارائه خواهد شد.

۹ مرداد ۱۳۹۳

مركز ملي تحقيقات و پژوهش هاي شهري و محيط زيست

مركز ملي تحقيقات و پژوهش هاي شهري و محيط زيست

مركز ملي تحقيقات و پژوهش هاي شهري و محيط زيست

مركز ملي تحقيقات و پژوهش هاي شهري و محيط زيست

مركز ملي تحقيقات و پژوهش هاي شهري و محيط زيست

مركز ملي تحقيقات و پژوهش هاي شهري و محيط زيست

مركز ملي تحقيقات و پژوهش هاي شهري و محيط زيست

واژه های کلیدی: میراث فرهنگی، آسیب پذیری لرزه ای، دیوان خانه، عمارت مسعودیه، بهسازی لرزه ای، حفاظت، توسعه

مقدمه

آثار به جای مانده از گذشتگان یک عنصر اساسی در ایجاد و حفظ هویت ملی-فرهنگی ماست. تردیدی نیست آنها منابع بدون جایگزین هستند که می توانند میان گذشته و آینده ی ما وحدت ایجاد کنند، به مکان ها و فضاهای زندگی ما حس هویت، معنا و تشخص ببخشند، به ارتقای کیفیت زندگی ما کمک کنند و آخر اینکه می توانند محیطی سرشار، غنی و ارضا کننده برای گذران اوقات فراغت و تفریح ما فراهم سازند. اما نکته و مساله ی مهم این است که چگونه می توان آثار تاریخی و میراث فرهنگی را در متن برنامه های توسعه و عمران شهری و منطقه ای به کار گرفت، به نحوی که به جای ایفای نقش میراث بتوانند به عنوان منبعی زنده، توسعه آور و هویت بخش با زندگی واقعی، جاری و روزمره عموم مردم عجین شوند (مهدیزاده، 1384: 15). البته باید توجه داشت توسعه تنها در صورتی مجاز است که ضوابطی صریح و اکید را مراعات کند مبنی بر آنکه منجر به حقیر جلوه نمودن ثروت تاریخی یا محیط پیرامونی آن نشود و باید ثابت شود که آنچه انجام می پذیرد به میزان حداقل ضروری برای تضمین منافع ثروت تاریخی است (ضحی، ایزدی). ماده ی 5 قطعنامه ونیز اینگونه بر این نکته تأکید می کند: حفاظت از یادمان ها همیشه به دلیل استفاده از کاربری های مفید آنها برای جامعه مورد حمایت قرار گرفته است، سرنوشت کاربردی ای این چنین، همیشه مورد آرزوست اما نباید بر چگونگی های توزیعی مکان های تشکیل دهنده و بر سیمای کالبدی یا ریخت عمومی بنا خدشه وارد کند (فلامکی، 1386: 305 و 306). "حفاظت" عبارت است از تطویل عمر میراث فرهنگی و در صورت امکان، شفاف کردن پیام های هنری و تاریخی ملحوظ در آن، بدون از دست دادن اصالت و معنی آن. حفاظت یک فعالیت فرهنگی، هنری، فنی و مهارتی، بر مبنای مطالعات علمی و انسان شناسانه و نیز پژوهش روشمند است. حفاظت باید بستر فرهنگی را محترم شمارد (یوکیلهتو، 1387: 347). بخش مهم حفاظت از میراث فرهنگی حمایت از اموال با ارزشی است که در مناطق زلزله خیز واقع شده اند (فیلدن، 1383: 7) لازمه ی این کار انجام حفاظت پیشگیرانه است، اینکه قبل از وقوع سانحه با شناخت صحیح، مسیرهای وارد آمدن خسارت را به حداقل برسانیم.

مرکز تهران همانند بسیاری از مراکز تاریخی شهرهای کشورمان و بسیاری از شهرهای مهم جهان (تا سه دهه پیش) به لحاظ کالبدی و کارکردی رو به زوال رفته است. مرکز تاریخی شهر حامل خاطره جمعی شهروندان است و زوال آن حیات مدنی شهر و شهروندان را ضعیف می کند. افزون بر آن مرکز شهر عنصری پیشگام در هدایت نقش های اقتصادی و فرهنگی و هویت بخشی به شهر و کلان شهر است و تجدید حیات آن به سراسر شهر اعتبار و توان توسعه می بخشد (شهرداری تهران، 1384: 5). از مواردی که همواره موجودیت کالبدی تهران و بافت تاریخی آن را تهدید کرده است خطر وقوع زلزله است. به همین جهت انجام اقداماتی جهت تجهیز و مقاوم سازی بناها در برابر آن ضروری است.

ساختمان دیوان خانه ی عمارت مسعودیه به عنوان یکی از دانه های ارزشمند موجود در بافت تاریخی شهر تهران جهت شناخت صحیح مواضع آسیب پذیر در برابر زلزله مورد مطالعه قرار گرفته است. آیا این ساختمان در برابر زلزله آسیب پذیر است؟ چگونه می توان میزان آسیب پذیری را با حداقل مداخله به کمترین میزان کاهش داد؟ سوالاتی است که به آن پاسخ داده خواهد شد.